

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ВИТОКИ ЕЗОТЕРИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

У лінгвістиці кінця ХХ – початку ХХІ століття стрімкого розвитку набув прагматичний аспект дослідження мови, що закріпився в науці під назвою «лінгвопрагматика» («прагматика», «лінгвістична прагматика», «прагматична лінгвістика»). Діапазон його вивчення охоплює функціонування мовних знаків у процесі взаємодії комунікантів з урахуванням їхніх особистісних характеристик і ситуацій спілкування.

Становлення лінгвопрагматики пов'язують з іменами Ч. Пірса, Ч. Морріса, К. Бюлера, У. Джеймса, Дж. Дьюї, Р. Карнапа, Г. Клауса та ін. У розвитку цієї науки розмежовують три етапи – комунікативний, когнітивний, дискурсивний, які «корелюють із трьома антропоцентричними поворотами, що сколихнули лінгвістику останніх десятиліть – комунікативно-прагматичним, когнітивним і дискурсивним» [Безугла, с. 95–96].

Особливістю лінгвопрагматичної науки є її широка проблематика, що постійно змінюється. Зокрема, у 60–70-х рр. ХХ століття основне коло досліджуваних проблем формували аспекти індексальності, референції, мовних значень у контекстах їхнього вживання. У 70–80-х рр. досліджували вплив контексту на функціонування мовних одиниць у комунікації, передусім мовленнєвих актів, неконвенційні засоби мовленнєвої діяльності людей, схеми інтерпретаційної діяльності учасників інтеракції тощо. Наприкінці 80-х – на поч. 90-х рр. лінгвістична прагматика асоціювалася зі студіями зв'язків між мовними формами та їхніми користувачами, успішності взаємодії між мовцем і слухачем, зокрема успішності інтерпретації індексальних, анафоричних і референційних засобів мовлення, імплікацій та імплікатур живого спілкування. Згодом ці ж проблеми вивчали із залученням широкого соціального контексту, використанням мовних засобів у комунікації в межах дискурсів і текстів різного функційного спрямування.

Наразі лінгвопрагматика – міжпредметна сфера дослідження, що вивчає аспекти, пов'язані із суб'єктом мовлення (ілокутивними силами, мовленнєвими тактиками, правилами ведення діалогу, різноманітними установками, референцією мовця, прагматичними пресупозиціями, емпатією тощо), адресатом мовлення (правилами виведення непрямих смислів, перлокутивними ефектами, типами мовленнєвого реагування тощо), стосунками між учасниками спілкування (формами мовленнєвого спілкування, соціально-етикет-

ними особливостями мовлення і под.), а також із ситуацією спілкування (інтерпретацією дейктичних знаків, впливами мовленнєвої ситуації на тематику спілкування тощо).

Вагома роль у розширенні й уточненні проблематики лінгвопрагматичної науки належить працям українських лінгвістів, які здебільшого зосереджені навколо питань прагматичної організації дискурсів, мовленнєвих жанрів, мовленнєвих актів, стратегій і тактик ведення міжособистісного спілкування. Останнім часом актуальними стали проблеми прагматики міжкультурної комунікації, вияву суб'єктивних чинників у текстах різних типів тощо.

Сьогодні лінгвістична прагматика як наука активно розвивається, демонструючи тенденції до розширення предмета, поглиблення аналізу, інтеграції з іншими дисциплінами. Її окремі теоретико-методологічні засади становлять основу для нових напрямів лінгвістичної науки, зокрема **езотеричної лінгвістики**.

Езотерику трактують як «особливий тип раціональності в культурі (поряд з релігійним і науковим)» [3]. Незважаючи на давність існування, осмислена концептуалізація та рефлексія езотерики відбулися лише в ХІХ столітті через дослідження езотеричних і окультних форм пізнання. Поряд із класичними науковими думками рівноправності набули концепції герметизму, спіритизму, магнетизму, по-новому було осмислено й практично виокремлено астрологію, алхімію, геомантію, хіромантію, що наразі кваліфікують як різні напрями езотерики.

Якщо езотерика – це сукупність знань, відомостей, особливих способів сприйняття реальності, що мають таємний зміст і вираз у психодуховних практиках, то езотерична лінгвістика – наука, що вивчає мовно-мовленнєвий рівень таких психодуховних практик. У поле її зору насамперед потрапляє вербальна магія, а також її зв'язок з іншими практиками удосконалення душі й тіла людини. Зокрема, вивчення впливу на рівень життєвої енергії людини комунікатем, що сприяють гармонізації або ж навпаки ускладненню її спілкування з іншими людьми. Арсенал таких комунікатем формують різні за своєю егрегоріальною природою одиниці. Наприклад, молитви в християнському егрегорі, мантри в буддистському чи індуїстському егрегорах, замовляння, шепітки, слова-паролі в язичницькому та неоязичницькому егрегорах тощо.

Аналіз сутності і функційного впливу таких одиниць, а також увиразнення концептуального апарату езотеричної лінгвістики становить **перспективу** наших подальших досліджень.

Література

1. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: монографія. Львів: ПАІС, 2010. 336 с.
2. Безугла Л. Р. Лінгвістична прагматика та дискурсивний аналіз. *Studia Philologica (Філологічні студії)*: зб. наук. праць / ред. колегія: І. Р. Буніятова, Л. І. Белехова, О. Є. Бондарева та ін. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. Вип. 1. С. 95–101.
3. Козменко М. Езотерика як особливий тип світосприйняття. 2012. URL: <http://m-kozmenko.vkursi.com/400.html>
4. Соколовська С. В. Історія становлення лінгвістичної прагматики в зарубіжній і вітчизняній науці. *Studia Philologica (Філологічні студії)*: зб. наук. праць / ред. колегія: І. Р. Буніятова, Л. І. Белехова, О. Є. Бондарева та ін. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. Вип. 1. С. 101–107.

Оксана Ковтун
(м. Вінниця)

НЕОЛОГІЗМИ В СИСТЕМІ ОЦІННИХ АГЕНТИВНИХ ІМЕН: МЕТАМОРФОЗИ ЛЕКСИЧНОГО І ГРАМАТИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ

Терористична операція, що була спровокована ще в 2013 році, і повномасштабна російсько-українська війна, що почалася 24 лютого 2022 року, безперечно, вагомо вплинули на поступ української мови, її розвиток, неологізацію. Адже кожна важлива історична подія впливає на всі сфери життя спільноти, що віддзеркалюється в *комунікації, повсякденному мовленні й мові загалом*. Нові факти, події, емоції, оцінки відповідно вербалізуються, породжуючи слова, значення, смисли. Мовлення трансформується, накопичуючи нові факти, актуалізуючи нову прагматику, виробляючи нову прагматичну норму.

Зазначене спричинило появу й іменників-неологізмів, серед яких значний масив складає продуктивний клас слів – агентивні оцінні імена. Зрозуміло, екстралінгвальні чинники спричиняють відповідну динаміку не лише лексичних, але й граматичних значень, що потребує системної фіксації та відповідного опису (Див.: Ковтун 2022: 116).

Дослідники наголошують, що «у процесі швидких суспільних змін зазвичай відбуваються й значні мовні реформації, “вибух” лінгвокреативності, вербалізація емоцій» (Космеда 2014: 44). Аксіомою є твердження, що послідовно мовленнєві зміни, які спостерігаються в дискурсивній практиці, презентують передусім сучасні ЗМІ. Війна загострила сприйняття довкілля